

Η ειδική Αγωγή στην Ελλάδα μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητή μόνο, αν κάνουμε μια σύντομη ιστορική αναδρομή και δούμε την πορεία της.

Δεν θα αναφερθούμε, βέβαια, στην Αρχαία Σπάρτη που σαν Πόλη-Κράτος είχε τους δικούς της νόμους και τρόπους για τη μοίρα των ανθρώπων της, που γεννιούνταν με σωματικές αναπηρίες. Ο Καιάδας, το Λακωνικό αυτό βάραθρο, που είχε γίνει ο βιολογικός καταστροφέας των ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, δυστυχώς μόνο θεωρητικά έχει καταδικαστεί σε πολλές χώρες και σε μερικές περιπτώσεις ακόμη και στη χώρα μας.

Οι οργανωμένες και πολιτισμένες κοινωνίες έχουν υποχρέωση να προστατεύουν και να παρέχουν εκπαίδευση στα μέλη της με Ειδικές Ανάγκες.

Πάντως στην Ελλάδα πριν μερικές δεκαετίες δεν είχαμε να επιδείξουμε και πολλά πράγματα στα πλαίσια της εκπαίδευσης για άτομα με ειδικές σωματικές ή πνευματικές ανάγκες.

Από το 1900 μέχρι και το 1950 δεν υπάρχει μια συστηματική ανάπτυξη και δεν έχουν εφαρμοστεί προγράμματα στον τομέα της Εδικής Αγωγής.

Μεμονωμένες, αποσπασματικές και τις περισσότερες φορές ατομικές προσπάθειες αρχίζουν να διαφαίνονται από την πρώτη δεκαετία του 1900. Μόλις όμως εκλείπουν οι ιδρυτές σταματούν και αυτές.

Η απουσία του κρατικού τομέα, το κοινωνικό κλίμα, το επίπεδο των επιστημών, η έλλειψη έρευνας, η πολιτική αστάθεια, η αλλαγή κυβερνήσεων που σήμαινε πάντα και αλλαγή προγραμμάτων, είχαν σαν αποτέλεσμα τη στασιμότητα.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΥΦΛΩΝ

Το 1905 ιδρύεται στην Καλλιθέα το σωματείο “ΟΙΚΟΣ ΤΥΦΛΩΝ”. Στέλλεται η εκπαιδευτικός Ειρήνη Λασκαράτου στην Ευρώπη και ενημερώνεται στην εκπαίδευση τυφλών. Επιστρέφει το 1906 και ανοίγει το πρώτο σχολείο τυφλών στην Καλλιθέα. Δημιουργεί το ελληνικό αλφάβητο τυφλών με πρότυπο το γαλλικό BRAILLE. Το Σχολείο διαθέτει οικοτροφείο και εργαστήριο υφαντικής και πλεκτικής. Το 1910 σε τυφλογολικό συνέδριο της Βιέννης βραβεύονται τα χειροτεχνήματα των μαθητών της. Αργότερα το σχολείο κλείνει και μέχρι το 1982 λειτουργεί στις εγκαταστάσεις του σωματίου με την κάλυψη της Αρχιεπισκοπικής Αθηνών.

Το 1939 στη Φιλοθέη ο σύλλογος: “ΦΙΛΟΙ ΤΩΝ ΤΥΦΛΩΝ” ιδρύει τη Σχολή Τυφλών Κοριτσιών, που προσφέρει περισσότερο κοινωνική

προστασία σε μικρά τυφλά κορίτσια. Μια ίδια σχολή με το όνομα “ΗΛΙΟΣ” λειτουργεί στην Θεσσαλονίκη.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΩΦΩΝ

Το 1923 η φιλανθρωπική οργάνωση “NEAR EAST RELIEF” ιδρύει το πρώτο σχολείο κωφών που μεταφέρεται αργότερα στη Σύρο, αλλά κλείνει το 1932. Την ίδια εποχή στη Αθήνα με κρατική φροντίδα ανοίγει σχολείο κωφών με το όνομα “ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΚΩΦΑΛΛΩΝ”. Λειτουργεί προβληματικά με ελλείψεις ειδικευμένου προσωπικού μέχρι το 1938.

Ένα μοναδικό στο είδος του στα Βαλκάνια είναι το “ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΩΦΑΛΛΩΝ-ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ”, που ιδρύεται το 1936 στους Αμπελοκήπους. Το κτίριο κτίστηκε με Αγγλικές και Γαλλικές προδιαγραφές με δαπάνη το Χαρ. Σπηλιόπουλου. Από εκείνη την εποχή η εκπαίδευση του κωφού παιδιού μπαίνει σε σωστές ψυχολογικές και παιδαγωγικές βάσεις.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΑΝΤΙΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ.

Η ανάγκη και ο φόβος από την παρουσία πολλών παιδιών ανάμεσα στους εγκληματίες οδήγησε το κράτος να λάβει τα μέτρα του νωρίς. (Κατά το διάστημα 1926-1931 το ποσοστό των παιδιών που καταδικάζονταν για εγκλήματα ανερχόταν στο 9%). Έπρεπε, λοιπόν, για την προστασία τους και την προστασία της κοινωνίας να κλειστούν σε κάποια αναμορφωτικά ιδρύματα. Το πρώτο Αναμορφωτήριο θηλέων, για ηλικίες 8-16 ετών ιδρύθηκε το 1917 με σκοπό την επαναδιαπαιδαγώγηση, την γενική και επαγγελματική μόρφωση των παραμπτωματικών κοριτσιών. Για τα αγόρια ηλικίας 7-12 ετών ιδρύθηκε το 1918 στον Κορυδαλλό το Αναμορφωτήριο Κατάστημα Αρρένων. Στη συνέχεια ιδρύθηκαν Αναμορφωτικά Καταστήματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Ν.2729/1940), που δέχονται παιδιά πάνω από δώδεκα ετών. Πριν το 1950 αναπτύχθηκαν τα Δικαστήρια Ανηλίκων και η Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων. Αρμόδιο Υπουργείο για την προστασία και την εκπαίδευση των παραμπτωματικών παιδιών ήταν το Υπουργείο Δικαιοσύνης μέχρι το 1972. Έκτοτε ορίστηκε το Υπουργείο Παιδείας ως φορέας εκπαίδευσης των παιδιών αυτών (Ν.1143/1981).

ΑΓΩΓΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ο Κώστας Καλατζής ήταν, πράγματι, στην Ελλάδα ο πρώτος άνθρωπος που έθεσε τα θεμέλια μιας σωστής προσπάθειας, για αγωγή του λόγου ως επιστήμης, κατά την δεκαετία του 50. Πριν και κατά το έτος 1905, ο δάσκαλος Αχιλλέας Διαμανταράς είχε ασχοληθεί με τη θεραπεία του λόγου και το 1935-1937 ο Σωκράτης Καρανδινός δίδαξε αγωγή του λόγου στο Μαράσλειο. Ο ίδιος στο Πρότυπο Ειδικό Σχολείο Αθηνών το 1937 έκανε αγωγή λόγου σε μια ειδική τάξη 12-15 μαθητών που είχαν προβλήματα ομιλίας.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ

Πριν το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο έγιναν κάποιες προσπάθειες από το Υπουργείο Παιδείας για την εκπαίδευση ατόμων με νοητική καθυστέρηση. Το 1929 επιχειρείται Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και προβλέπεται ίδρυση σχολείων για την αγωγή παιδιών με προβλήματα νόησης. Το 1935 με νόμο ορίζονται το ποσά που απαιτούνται για τα Ειδικά Σχολεία. Το 1937 ιδρύεται το Πρότυπο Ειδικό Σχολείο Αθηνών. Η παιδαγωγός Ρόζα Ιμβριώτη, διευθύντρια του σχολείου, εφαρμόζει τακτικές και πρακτικές για την αγωγή αυτών των παιδιών που φοιτούν στο σχολείο πρωτοποριακές. Με την δημιουργική της φαντασία κάνει προτάσεις να ιδρυθούν συμβουλευτικοί σταθμοί, ειδικά σχολεία σε μεγάλες πόλεις, οικοτροφεία και να διδάσκεται το μάθημα της θεραπευτικής αγωγής στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες. Προτείνει να σταλούν δάσκαλοι στο εξωτερικό για εξειδίκευση στην ειδική αγωγή, να εξειδικευθούν ψυχίατροι στην θεραπευτική αγωγή, γυμναστές στην θεραπευτική γυμναστική και δάσκαλοι στην λογοθεραπεία.

Δυστυχώς το ξέσπασμα του πολέμου, οι περιπέτειες της χώρας μας στη διάρκειά του και ο εμφύλιος πόλεμος όχι μόνο ανέστειλαν τις προσπάθειες, αλλά οι εκπαιδευτικοί που πρωτοστάτησαν σ' αυτές εξορίστηκαν σαν αντιφρονούντες.

Από το 1950 ως το 1970 γίνονται αξιόλογες κινήσεις για την ψυχική υγεία του παιδιού και την εκπαίδευση παιδιών με ειδικές ανάγκες. Έτσι έχουμε την ίδρυση της Ελληνικής Εταιρίας Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του Παιδιού, τον Ιατροπαιδαγωγικό Σταθμό του Μορφωτικού Συλλόγου Αθηναίων (1954), το κέντρο Ψυχικής Υγιεινής (1956).

Συγχρόνως αναπτύσσεται η ιδιωτική πρωτοβουλία στον τομέα αυτό και ιδρύονται: Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων Απροσάρμοστων Παιδιών (1961) δυναμικότητας 350 παιδιών, το ίδρυμα Απροσάρμοστων Παιδιών "Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ" (1966), το Σικιαρίδιο, το Ψυχοπαιδαγωγικό Κέντρο Πειραματικής Υγειονομικής Μονάδας Θεσσαλίας, το Θεραπευτικό-Παιδαγωγικό Ίδρυμα Πατρών και μερικά ιδιωτικά ειδικά σχολεία.

Είναι φανερό ότι κατά την περίοδο 1950-1970 δραστηριοποιείται περισσότερο η ιδιωτική πρωτοβουλία, ενώ η πολιτεία καθυστερεί στην κίνηση για συστηματική εκπαίδευση ατόμων με ειδικές ανάγκες. Από πλευράς κρατικής μέριμνας είναι το Υπουργείο Πρόνοιας που επικεντρώνει την προσοχή του στην ίδρυση κοινωφελών ιδρυμάτων, για την περίθαλψη και την προστασία παιδιών με Εδικές Ανάγκες.

ΜΕΤΑ ΤΟ 1970

Στη δεκαετία το 70 το Υπουργείο Παιδείας ενεργοποιείται περισσότερο στην κατεύθυνση της αγωγής των ατόμων με Εδικές Ανάγκες. Η επιστημονική προσέγγιση γίνεται εντονότερη. Το 1970 το Ι.Κ.Υ. στέλλει στην Αμερική τον πρώτο υπότροφο δάσκαλο για σπουδές στην Ειδική Αγωγή (τον Πολυνείκη Μπάρδη από το Λευκοχώρι Γορτυνίας).

Το 1975 και στη δεκαετία του 80 τα πράγματα βελτιώνονται. Οι σύλλογοι γονέων πολλαπλασιάζονται, το Μαράσλειο Διδασκαλείο εκπαιδεύει δασκάλους για την Ειδική Αγωγή, η κοινή γνώμη ευαισθητοποιείται, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης συμβάλλουν, ο κρατικός φορέας γίνεται πιο ορατός, η επίδραση της Ευρώπης με την παρουσία της Ε.Ο.Κ. βοηθάει για ανταλλαγή ιδεών και εφαρμογή προγραμμάτων.

Το 1972 και 1973 ιδρύονται τα πρώτα Εδικά Σχολεία για παιδιά με νοητική καθυστέρηση που χαρακτηρίζονται ως ασκήσιμα.

Ο δικτάτορας Παπαδόπουλος από το 1969, για να γίνει φιλολαϊκός, χωρίς να κινδυνεύει με ανατροπή του καθεστώτος από την εκπαίδευση ατόμων με νοητική καθυστέρηση, είχε υπογράψει την ίδρυση Του Γραφείου Ειδικής Εκπαίδευσης.

Το 1974 γίνεται το πρώτο σχέδιο αναλυτικού προγράμματος για ειδικά σχολεία, το 1975 κατοχυρώνεται το δικαίωμα εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες, επεκτείνεται η εκπαίδευση των δασκάλων στην ειδική αγωγή από ένα σε δύο έτη. Το Γραφείο Ειδικής Εκπαίδευσης μετατρέπεται σε τμήμα Ειδικής Αγωγής και το 1976 γίνεται διεύθυνση Ε.Α. Το 1981 ψηφίζεται στη Βουλή ο ν.1143, για την Εδική Εκπαίδευση.

Μετά το 1981 νέα σχολεία ιδρύονται και από το 1984 εφαρμόζεται ο θεσμός της ειδικής τάξης στα κανονικά σχολεία.

Σημερινή εικόνα και προοπτικές

Διοικητική δομή του εκπαιδευτικού συστήματος

Το εκπαιδευτικό μας σύστημα θεωρείται ακόμη συγκεντρωτικό με τάσεις αποσυγκέντρωσης και τελικό σκοπό την αποκέντρωση.

Μολονότι η χώρα μας, για διοικητικούς λόγους, είναι χωρισμένη σε περιφέρειες και νομούς, κέντρο λήψεως αποφάσεων παραμένει το ΥΠ.Ε.Π.Θ. Στην κορυφή της διοικητικής πυραμίδας του συστήματος είναι ο Υπουργός με άμεσο συνεργάτη του τον Υφυπουργό και συμβουλευτικό εκπαιδευτικό οργανισμό το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Στην προς τα κάτω διαστρωμάτωση της πυραμίδας έπονται οι Διευθύνσεις και τα Τμήματα με ανάλογο διοικητικό έργο. Σε περιφερειακό επίπεδο αρμοδιότητες παρέχονται στις κατά τόπους Νομαρχίες, στις εκπαιδευτικές Διευθύνσεις με τα Γραφεία του εκπαιδευτικών προϊσταμένων. Τέλος το εκπαιδευτικό έργο εκτελούν βάσει νόμων και εγκυκλίων του Υπουργείου οι σχολικές μονάδες, στις οποίες προϊστάται ο Διευθυντής με τον Υποδιευθυντή, με κύριο όργανο για τις σχολικές αποφάσεις το Σύλλογο διδασκόντων και συμβουλευτικό όργανο το Σχολικό Συμβούλιο στο οποίο συμμετέχει και το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων.

Την επιστημονική, παιδαγωγική και διδακτική καθοδήγηση στους διδάσκοντες ασκούν οι Σχολικοί Σύμβουλοι.